

**Роль П. З. Андрухова
у розгортанні краєзнавчого руху в Острозі
у другій половині 1980 – першій половині 1990-х рр.**

Петро Зотович Андрухов – волинський краєзнавець, історик, освітній і громадський діяч, що став на рівні з просвітниками XVI ст., видатними краєзнавцями кінця XIX – початку XX ст. Люблячи свій край, його духовну та культурну спадщину, Петро Зотович ніс світло науки, культури і просвітництва у широкі верстви населення. Протягом останніх років свого життя він зробив великий внесок у у розгортання краєзнавчого життя Острога та Острожчини.

З приходом до влади у 1985 році нового Генерального секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова настав період так званої «гласності», що сприяло розвитку краєзнавчого руху практично в усіх куточках України. В Острозі, як свідчить аналіз громадської думки, для більшості острожан було не до відродження культурних пам'яток та не до історії, їх не хвилювали меморіальні дошки із надписами «тут був», «тут творив», на людей було вдягнуто «ярмо забуття», та й влада робила все можливе для того, щоб знищити все те, що раніше процвітало, як зазначив М. Грищук [2, 47].

На зразок всеукраїнських в Острозі починають виникати клуби та організації, які не користувалися широкою популярністю серед населення. В цей час до краєзнавчого руху активно включився місцевий історик, патріот і завзятий краєзнавець П. З. Андрухов, який допомагав завідувачці читальним залом районної бібліотеки Галини Михайлівні Гедз у створенні клубу краєзнавчого спрямування. Основним поштовхом для створення такого клубу послужило багате на історичні події і культурні пам'ятки минуле Острога.

Клуб мав назву «Краєзнавець», що вже підкреслювало його спрямування. Петро Зотович давав практичні поради з питань діяльності клубу, брав участь у його роботі, адже клуб був краєзнавчого спрямування і займався проблемами, що завжди цікавили місцевих патріотів, в тому числі і П. Андрухова [4].

До складу членів клубу «Краєзнавець» увійшли школярі і дорослі – постійні читачі бібліотеки, тобто всі, кого цікавила історія і література рідного краю. Але через рік більшість з учнів закінчили школу, склад клубу значно зменшився, і постало питання, що робити далі. Проте Петро Зотович не розгубився, а вирішив використати краєзнавчі традиції клубу в майбутньому [3].

Роль П. З. Андрухова у розгортанні краєзнавчого руху в Острозі у другій половині 1980 – першій половині 1990-х рр.

Після розпаду клубу «Краєзнавець» у Петра Зотовича зародилася ідея створити новий клуб. Своїми думками він поділився з завідуючою Музею книги Світланою Позіховською, і вони вирішили при цьому ж музеї створити «Клуб любителів історичної книги» – це була творча громадська організація, яка об'єднувала постійне коло осіб, що вивчали і пропагували історичну книгу. Клуб був створений у 1987 році, і вже 12 березня того ж року в приміщенні Музею книги відбулося перше його засідання, на якому були присутніми двадцять два чоловіки. Одноостайно головою клубу було обрано П. Андрухова.

Роботу клубу організувала Рада у складі голови, заступника голови Л. Тончук, яка на той час працювала зав. книжковим магазином №7 (зараз магазин «Книги»), секретаря С. Позіховської, членів ради М. Кушніра, І. Маєвського та Р. Ковальчука [3]. Клуб любителів історичної книги, ще з початку свого існування мав тематичну спрямованість за секціями, чітко визначеними на першому засіданні: історичного роману, мемуарної літератури, краєзнавчої літератури. Метою клубу була пропаганда, вивчення і дослідження нових літературних надходжень [1, 51-52]. Клуб любителів історичної книги могли відвідувати всі, хто цікавився літературним життям. Запрошувалися письменники Рівненщини, які ділилися своїм творчим доробком з відвідувачами клубу.

Всього у 1987 році було проведено десять засідань клубу, але вже в 1988 – лише три. Причиною згорання роботи клубу історичної книги було те, що кожного місяця на прилавках книжних магазинів з'являлося все більше і більше новинок, які були доступними для читачів, тому з часом засідання почало відвідувати все менше і менше людей, а сам клуб набув краєзнавчого характеру[3].

Наступним великим кроком у розвитку громадського руху в місті Острозі, була ідея створення науково-краєзнавчого товариства «Спадщина», яке в 1993 р. стало носити ім'я князів Острозьких. Це науково-краєзнавче товариство було створене у 1989 р., за іншими даними – в 1988 р.[4], з ініціативи і під керівництвом Петра Зотовича Андрухова [6]. Засновники «Спадщини» вважають, що їх товариство переформувалося з Клубу любителів історичної книги.

Серед усіх тогочасних громадських організацій, які були створені в Острозі у той період, багатьом жителям міста імпонувала саме «Спадщина». До Товариства входили особи різного віку, статі та фахової спрямованості. Науково-краєзнавче товариство «Спадщина» мало свій статут та низку завдань, які перед собою ставило. В кінці 1989 року виникає ідея скликання наукових конференцій за участю широкого кола науковців України під гаслом «Остріг на порозі 900-річчя» [1, 59]. Це найбільша заслуга Петра

Зотовича Андрухова перед рідним містом. Науковці висвітлювали найбільочіші питання історії України, в основному – Волині, виступали з доповідями, рефератами.

Проведення щорічних науково-краєзнавчих конференцій розпочалося з вересня 1990р. Для цього був створений організаційний комітет конференції у складі краєзнавця, голови Товариства «Спадщина» Андрухова П. З. та тогочасного міського голови Грищука М. В. Очолив цей комітет вчений-історик зі світовим іменем уродженець Острога М. П. Ковальський. Зусиллями Петра Зотовича матеріали конференцій були опубліковані у наукових збірниках, які зараз допомагають не одному досліднику [8].

З метою залучення підтримки громадськості міста та донесення до острожан і жителів району всього того, що було зібрано по крупинках на конференціях та привити нахил до краєзнавства у вересні 1993 р. відбувся перший з'їзд острожан, серед яких були не лише жителі міста, а й люди які його давно вже покинули, 13 жовтня цього ж року було проведено збори інтелігенції міста [7]. Актуальним питанням з'їзду та зборів постало відродження Острозької академії. Звісно, не всі змогли повірити в те, що у такому невеликому місті, як Острог, стане можливим відродження вишого навчального закладу [5].

Спочатку зовсім не велике коло осіб перейнялося цією проблемою. З ініціативи П. З. Андрухова оргкомітетом у справі відродження Острозької академії було складено звернення до ректора Києво-Могилянської академії В. Брюховецького, до якого додавалися історична довідка та об'рунтування сенсу відновлення Острозької академії. Фактично відродження навчального закладу стало можливим завдяки проведенню науково-краєзнавчих конференцій та зростанню престижу Острога. Серйозною проблемою у справі відродження академії була відсутність матеріальної бази. Але ця проблема була вирішена шляхом передачі академії приміщень середньої школи № 4 [5].

Питання про відродження академії було підтримане головою обласної держадміністрації Р. Васишиним, заступником міністра освіти В. Бабаком. Вагоме значення в успіхові справи мала особиста підтримка М. Жулинського, радника президента з питань територій В. Руденка. 12 квітня 1994р. стало особливою датою в житті П. З. Андрухова саме в цей день Президент України Л. Кравчук затвердив указ № 158/94 «Про утворення Острозького колегіуму» [8]. Вже у 1996 р. був виданий указ Президента України Л. Кучми «Про перейменування Острозького колегіуму» [9], який віднині став називатися Острозькою академією. Так поступово з ініціативи однієї особистості стало можливим відкриття навчального закладу після 360 років забуття [4].

Роль П. З. Андрухова у розгортанні краєзнавчого руху в Острозі у другій половині 1980 – першій половині 1990-х рр.

П. Андрухов був одним з найвизначніших просвітників Острога ХХ ст. Найголовнішими з його здобутків діяльності було створення в 1989 р. краєзнавчого товариства «Спадщина», проведення конференцій «Острог на порозі 900-річчя», перейменування вулиць Острога з метою звернути увагу громадян на багату історію свого краю. Він був одним з ініціаторів відродження Острозької Академії – першого навчального закладу вищого типу в східних слов'ян, який нині є одним з найкращих університетів нашої держави, великим осередком науки та культури України. Його відкриття стало здійсненням мрії Петра Зотовича. Таким чином, Петро Андрухов, доклавши чимало зусиль, залишив помітний слід в історії Острожчини та Волині, очоливши краєзнавчий рух кінця 80-х – початку 90 років ХХ ст.

Література

1. Гришук М. В. Волинським Афінам відроджуватись // Життя і Слово. – 1995. – 22 квітня.
2. Гришук М. В. Роль членів територіальної громади в процесі відродження міст України (на прикладі м. Острога): навчальний посібник. – Острог, 2003. – 420 с.
3. Кушнірук П. Слово про людину, учителя, краєзнавця, почесного професора П. З. Андрухова // Місто. – 1997. – 27 липня.
4. Романчук О. Відродження краєзнавчого руху в Острозі // Життя і Слово. – 1997. – 6 листопада.
5. Спогади Ольги Руй, записані Р. Ковалюк (квітень 2009 р.) // Особистий архів автора.
6. Статут науково-краєзнавчого товариства «Спадщина», прийнятий 25.04.1993 р. // Фонди центру вивчення спадщини Острозької академії.
7. Ткач І. «Спадщина» перегрупує сили // Життя і Слово. – 1996. – 4 грудня.
8. Указ президента України Л. Кравчука. Від 12.04.1994р. «Про утворення Острозького колегіуму». // Острозька академія. Енциклопедичне видання. – Острог, 1997. – С. 3.
9. Указ президента України Л. Кучми. Від 05.06.1996р. «Про перейменування Острозького колегіуму» // Острозька академія. Енциклопедичне видання. – Острог, 1997. – С. 3.